

vědy a o postavení literárního vědce na sklonku druhého tisíciletí, o hledání relativně pevného místa pro tuto oblast lidské činnosti v dynamické společenské struktuře dneška.

Ivo Pospíšil

Antonín Škarka: Půl tisíciletí českého písemnictví. Výbor uspořádal, k vydání připravil, ediční poznámku a doslov napsal, jmenný a věcný rejstřík zpracoval a obrazovou přílohu vybral Jan Lehár. Soupis díla A. Škarky sestavili Emanuel Maček a Pavel Spunár. Praha, Odeon 1986, 505 stran.

Tento rozsáhlý výbor vyšel k nedožitým 80. narozeninám Antonína Škarky (14. 2. 1906—12. 11. 1972) plným právem: Škarkovy studie, roztroušené po různých časopisech, sbornících a edicích, jsou skvělou ukázkou bystré analýzy literárního díla i jeho hodnotičiho zapojení do širokého kontextu naší kultury a nezřídka i relevantní soudobé evropské literatury. V době vyjití našeho Sborníku prací uplyne už 16 let od chvíle, kdy jsme na brněnském ústředním hřbitově stáli u jeho otevřeného hrobu. Profesor pražské filozofické fakulty se tehdy vracel do svého brněnského rodiště ke svému poslednímu odpočinku. Mluvil-li nad hrobem i náš zástupce, nebylo to jen proto, že Škarka v Brně vystudoval gymnázium a filozofickou fakultu a že byl nějaký čas spojen s brněnským kulturním životem, ale především proto, že po předčasně smrti Jana Vilkovského suploval zde od ledna 1947 do června 1951 starší českou literaturu a že s Brnem zůstal v těsných vztazích i po svém definitivním přechodu na Karlovu univerzitu.

Jan Lehár měl nelehký úkol vybrat ze Škarkova odkazu to nejživotnější a nejpodnětnější. Z tohoto hlediska by bylo možno přát si zařazení ještě té či oné studie nebo even. pomnutí studií poměrně dostupných (jež např. fungují jako průvodní stati knižních edic). Každý výběr je ovšem subjektivní, nicméně Lehár měl pro ten svůj kritérium zcela přijatelné: zařadit stati dokumentující uzlové body Škarkova vědeckého vývoje. Jde ponejvíce o stati mimořádně charakteristické pro jisté okruhy Škarkova bádání.

Klíčové postavení zaujímala v Škarkově výzkumu hymnologie, která je ve výboru zastoupena pracemi *Hymnorum thesaurus Bohemicus, jeho plán a realizace, Kapitoly z české hymnologie, Komenský jako hymnograf a jeho místo v dějinách české duchovní písně a Novost básnického umění Adama Michny z Otradovic*. Tyto studie jsou závažné už svým žánrem, dlouho přezíraným a stále nedoceneným. Až do národního obrození je hymnografie vedle postilografie nejrozsáhlejším odvětvím českého písemnictví, kancionály plní funkci dnešních souborů poezie, hlavně lyrické, a v nich se nezřídka prolínají oficiální náměty a motivy s pololidovými a lidovými. Škarkovy studie se vyznačují širokým časovým záběrem; jdou dále než práce Karla Konráda a Zdeňka Nejedlého, jejichž těžiště tkví ve zpěvu předhusitském a husitském. Nové jsou pro čtenáře *Kapitoly z české hymnologie*, uveřejněné ze Škarkovy rukopisné pozůstalosti a tvořící rozsáhlou (s. 190—302) ústřední pasáž výboru. Částečně byly známy Škarkovým poválečným univerzitním posluchačům. Podle Lehárova názoru (s. 443) začal z nich Škarka číst v letním semestru 1946 na filozofické fakultě v Praze, podle mé zkušenosti z nich v Brně četl v kombinaci s nejstarší českou duchovní lyrikou (tj. s úvodem k pozdější edici z r. 1949) od letního semestru 1947 a vybíral z nich i po oba semestry dalšího studijního roku, kdy ohlásil a převážně také konal přednášky o Komenském-básníkovi. Škarkovy kapitoly vznikaly jistě postupně bez obsahové a rozsahové vyváženosti, jak dokazuje větší pozornost těm kancionálům, jež mu byly snáze dostupné nebo jimž se věnoval i jako vedoucí státých prací k nim se vztahujících. Proto nynější podoba výkladů z pozůstalosti není z autorova hlediska definitivní, určitě chtěl své výklady propracovat stylisticky i kompozičně a doplnit podle svého zvyku důkladnými bibliografickými odkazy.

Z dalších oblastí Škarkova bádání se Lehár rozhodl pro předhusitskou duchovní poezii a legendistiku. Proto byly do výboru pojaty stati *Nejstarší česká duchovní*

lyrika (patřící zčásti i do hymnografie), *Z problematiky českého gotického básnictví, Básnická legenda v literatuře českého středověku a Život svatě Kateřiny*. Jako vstupní stat figuruje *Literatura bez autorů a bez generací*, vyjadřující se důmyslně k anonymitě jako jednomu z typických znaků starší české literatury; dílčí husitskou tematiku podnětně řeší studie *Význam Dekretu kutnohorského pro rozvoj českého jazyka a písemnictví*. Konečně Škarku-vynikajícího komeniologa. zde představují kromě citovaného hymnologického úvodu k edici Duchovních písní Komenského z r. 1952 ještě tři pojednání: *Komenského Labyrint světa a ráj srdce, Posvětšování náboženské literatury u Komenského, zvláště v Labyrintu, a Tajemství Komenského spisu Clamores Eliae*. — Z rozsahových důvodů se už do výboru nedostaly další okruhy Škarkova odborného zájmu, jako byly velmi zdařilé syntetické medallóny a nástiny nebo práce z třicátých let o časové literatuře 16. a 17. století, které jsou protějškem Škarkova hymnologického studia a které po dvou desetiletích plodně působily na některé studie o časové písni a vůbec produkci předbělohorské (Hrabákovy, Kolárovy aj.).

Lehárův doslov přináší výstižný obraz Škarkova života i díla, cenný mj. i charakteristikou Škarkovy v podstatě pozitivistické metody i rysů, jimiž ji Škarka překonával, a důležitý i poukazem na tu odbornou literaturu vzniklou po Škarkově smrti, která jeho názory a závěry opravuje. Výbor tohoto typu přichází v pravý čas. Po tři desetiletí dávala naše nakladatelství přednost výborům ze statí teoretické zaměření bez důkladného materiálového východiska. Škarka nemohl pro nejednu svou práci najít publikační příležitost. Platí to např. pro soubor Michnovy tvorby, který Škarkovi vydalo až mnichovské Finkovo nakladatelství r. 1968 (viz rec. v D 16, 1969, s. 215—216) a který teprve nedávno vyšel u nás (viz Adam Michna z Otradovic, *Básnické dílo, Praha, Odeon 1985, stran 427*). Svou materiálovou fundovaností, heuristickou jasností a brilantní propracovaností jsou Škarkovy spisy pro naši literární vědu mnohem instruktivnější než nemateriálové studie obecné, k nimž recenzovaný výbor tvoří jistou protiváhu. Měl by vytvořit i další prostor pro podobné plodné návraty k staršímu zkoumání kulturního dědictví. V tomto směru máme povinnost splatit nejen dluh, především vydat výbor z díla Škarkova učitele Stanislava Součka.

Milan Kopecký

Jaroslava Janáčková: Stoletou alejí. O české próze minulého věku. Praha, Československý spisovatel 1985, 296 stran.

Kniha, věnovaná životní badatelské lásce Jaroslavy Janáčkové, vznikla v přímé či nepřímé návaznosti na autorčiny významné a četné dřívější práce, z nichž vědecké knihy chce „doplnit i mírou četivosti a užitečností je předstihnout“ (s. 17). Je zpracována esejisticky se sklonem k beletrističnosti jako soubor portrétů převážně knih a jejich autorů. Analytický přístup se v ní střídá a prostupuje se syntetickým, jak autorka vyhledává a interpretuje specifiku svých témat a zároveň bude komplexně chápaný obraz úseku literárních dějin jako součástí dějin kultury.

Přes některá úskalí dosavadní literární vědy se tak autorka díky svému žánru a stylu přenáší, jiným dává podněty k využití. Žánr portrétní miniatury vede však i k tomu, že autorčin analytický přínos není v některých případech, přes odkazy na odbornou literaturu, dost zřetelný a že místo řešení problémů vidíme někde jen jejich „portréty“.

V knize se rýsují dva proudy české prózy devatenáctého století, nestejně úplně a nestejně autorkou hodnocené: první, Janáčkovou favorizovaný, míří od obrozených a poobrozených obrazů a obrázků přes balzakovský román k románové kronice, druhý zahrnuje vzorky epické novelistiky. Přes tuto poměrně zřetelnou vnitřní strukturu své knihy začíná Janáčková část svých kapitol ab ovo: některé informace se tak opakují, zatímco jinde je historický obraz zkrácen opomenutími. Došlo tak především k oslabení vědomí souvislosti mezi uvedenými prozaickými proudy. Nesnáším vyplývající z dvojdomého, popularizujícího a vědeckého charak-